

putem vorbi îndelung despre asta. Iată de ce: nu recunoaștem în soția noastră Biserica și nu recunoaștem în soțul nostru pe Hristos. Neîntâmplându-se asta, relația nu este definită. Îl recunosc pe Hristos în soțul meu pentru că Sfântul Pavel mi-a dat voie să fac acest lucru: Biserica se supune lui Hristos ca Domnului; „Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, precum Biserica se supune lui Hristos”. Capul Bisericii este Hristos. Capul micii biserici este bărbatul, în Hristos și în Biserică. Și spunem și noi, ca Sfântul Apostol Pavel: „taina aceasta mare este”.

Gândirea greșită asupra relațiilor și diferențelor dintre sexe

Atitudinea răutăcioasă, necorespunzătoare sub aspect creștin, a bărbaților asupra femeilor, a creat în istorie o gândire greșită asupra relațiilor și diferențelor dintre cele două sexe. Întâmplarea nefericită din rai, când Adam de fapt a fost mai vinovat decât Eva, a făcut să se arunce ca un arc peste timp numele de Eva în sens peiorativ. Dacă o femeie insistă prea mult într-o anumită acțiune gospodărească, bărbatul n-are altceva de făcut și spune: „Taci, Evo!”. Uită că, de fapt, avem de-a face și cu Eva cea nouă: Sfânta Fecioară Maria, în care S-a întrupat Hristos. Eva cea nouă anulează greșeala Evei, modifică gândirea. Cu toate acestea, chiar după 2.000 de ani de la apariția Evei celei noi, oamenii nu și-au modificat gândirea despre femeie. Ba mai mult, au denumit-o în fel și chip: de la antici – *res vocales* – lucru vorbitor, iar mai târziu la *obiect de plăcere*, până la Evul Mediu cu *sexul slab*, ceea ce este inexact și ireal, pentru că femeia nu este sexul slab. Femeia este sexul *fin*, principala caracteristică a femeii este finețea, finețea psiho-somatică și sufletească. Nu vorbim acum că psihicul nu este totuna cu sufletul; bineînțeles că nu este totuna. Deci și sub aspect psihic, și trupesc, și sufletesc, femeia este finuță. Bărbatul uită lucrul acesta și, în această confuzie, repet, aruncă peste timp această dominare de sens peiorativ.

În tendința ei de emancipare, bineînțeles că femeia a mers din greșeală în greșeală. De ce? Pentru că, dorind egalitatea cu bărbatul

(egalitate recunoscută de Mântuitorul Hristos începând cu nunta din Cana Galileii, continuând cu atitudinea Sa față de femeile mironosițe ce-L urmau, arătându-Se pentru prima dată după Înviere lor, cu cuvintele: „Bucurați-vă”), femeia a alunecat pe o extremă groaznică. Și se manifestă în zilele noastre cu numele de feminism, în care femeile, grupate într-o asociație sau alta, afirmă și demonstrează că ele sunt cele mai frumoase, cele mai bune, cele mai puse la punct și se pot descurca și fără bărbați. Ceea ce este adevărat, dar nu trebuie să facem și caz de asta.

V-am prezentat o stare de fapt și o altă stare de fapt. De ambele situații sunt vinovați bărbații, cum este și o zicală: „de păcatele femeii este vinovat bărbatul”. Trebuie să combatem și părerile bărbaților, și părerile femeilor despre starea lor.

Femeia poate fi o preoteasă a iubirii

Trebuie să înțelegem aceste relații dintre cele două sexe, pentru că neînțelegând nu avem decât de pierdut și pentru că unitatea în familie survine în urma acestei înțelegeri. Sunt și lucruri de amănunt. Cunoaștem că inima apare prima în zigotul format. Mai cunoaștem că la moarte e organul ce se răcește ultimul. Adesea zicem: „Mă doare inima de necazul tău”. Însuși Dumnezeu a ținut cont de acest loc cald al omului, de acest organ esențial care pompează sânge, în care există viață. Și atunci Dumnezeu a creat pe Eva din dreptul acestui organ, din coasta cea mai apropiată de inimă.

Femeia nu trebuie să uite niciodată acest lucru. Ea poate să creeze pe mai departe această stare de căldură, care ajunge până la iubire, iubirea fiind starea supremă prin care Dumnezeu ne-a creat, starea în care noi trebuie să rămânem. Când femeia uită de unde este creată, din ce loc, atunci în familie nu există nici măcar raze de iubire, pentru că femeia este dotată cu această putere de *iubire*... mă feresc să zic cuvântul *perfectă*, dar totuși, omenește vorbind, putem să-l folosim. Perfecțiunea nu poate fi atinsă, întrucât doar Dumnezeu Însuși este perfect. Noi *tindem* spre perfecțiune.

Dacă nu uită femeia acest lucru, va putea să fie ceea ce cei

vechi numeau o preoteasă a iubirii, adică o vestală întreținătoare a focului iubirii. Cum erau în antichitate vestalele, care mențineau focul sacru la temple, așa fiecare soție poate să fie înăuntrul familiei o vestală, o preoteasă a iubirii.

Cuvântul *iubire* rămâne totuși un cuvânt. Manifestarea iubirii rămâne ceea ce mișcă și sigur că aceasta trebuie să miște sufletele celor doi soți. Orice s-ar spune, cei doi soți se încadrează în *ego*, sunt egoiști până când se debarasează de acest *ego*, de această dorință de a fi împreună etc., până în momentul în care apare copilul, care este fructul iubirii. De atunci, Sfânta Treime are o reflectare în acea familie și acea familie trebuie să trăiască după modelul Sfintei Treimi.

Cheia viitorului stă la femei

Aș dori să mai fac câteva mențiuni, pentru că nu demult a fost ziua de 8 martie – așa numita zi internațională a femeii (dar nu este internațională, pentru că nu toate țările au ziua asta) – destul de aproape de Duminica Mironosițelor, care este Ziua Femeii Creștine. Noi, dacă datorită conjuncturii în care trăim, neglijăm femeia și o rânduim într-un loc destul de precis, măcar într-o ambianță ca asta trebuie să vorbim mai mult *despre* și mai mult *pentru*, întrucât aici stă cheia viitorului unui popor. Până și marile imperii s-au distrus din pricina lipsei mamelor, pentru că femeia – cu excepția celor ce se călugăresc – nu își are justificare dacă nu este mamă, dacă nu naște, crește și educă. Ea nu poate să-și justifice existența – cu excepțiile de care v-am spus sau cu rânduielele lui Dumnezeu.

Acum trebuie să amintim și factorul acesta dezastruos pentru noi și întristător pentru afirmațiile pe care le-am făcut până acum, că am ajuns deja, după 7 ani, cam la 8 milioane de avorturi. E enorm, grav și înotător până la glezne în sânge. De care avorturi însă nu sunt vinovate numai femeile, ci și, în mare parte, probabil 80%, de această stare de fapt sunt vino vați bărbații, prin lipsa de ambianță ce există în familiile lor, prin viciile lor de fumat, de băut și altele și altele, care creează în sufletul femeii un gol și o determină să facă respectiva

crimă. Poate însă trecem peste acestea și ne vom lumina mințile, ca să viețuim ani mulți și fericiți pe pământ.

Prieteni și îndrăgostiți după zeci de ani

Noi propovăduim o prietenie trainică, care începe și se continuă. Noi, Biserica Ortodoxă, prin tot ceea ce putem, vrem să propovăduim această prietenie, această iubire. Vrem să recomandăm tinerilor să se placă după criterii fizice, apoi după criterii morale și după aceea, dacă mai e loc, și după criterii intelectuale. După care, considerăm că este de ajuns și le recomandăm împrietenirea. Deci după ce s-au plăcut le recomandăm împrietenirea. După aceea le recomandăm să se îndrăgostească unul de altul, adică fata de băiat și băiatul de fată. După aceea le recomandăm să se iubească. După aceea le recomandăm iar să se îndrăgostească, după aceea iar să se iubească, și tot așa. La 86 de ani se face un bilanț a ceea ce s-a întâmplat și se continuă. Am fost acum trei ani la ziua patriarhului și, după ce i s-au cântat imnurile, s-a întors cu fața către mulțime și a spus: „Mulțumesc lui Dumnezeu că am început împreună următorii 20 de ani”. Așa și eu cu afirmația mea despre cei la 86 de ani. Dar asta nu e de neluat în seamă, pentru că vedem uneori pe stradă sau în parc un bătrânel și o bătrânică, se țin de mână, își vorbesc, nu-i deranjează nimic din ceea ce este în jur etc. Ei sunt îndrăgostiți într-un anumit fel. Ei au știut să mențină prietenia. Cum facem noi, fetelor, să menținem prietenia și după 56 de ani, și după 42 de ani? Asta e foarte complicat. Pomul se cunoaște după roade, dar în același timp cunoaștem că vine primăvara dacă înmugurește pomul.

La ora actuală totul se poate studia. Este el cel cu care pot să-mi duc zilele? În nici un caz nu doresc să întemeiez o prietenie cu un om care dorește după 2 ani s-o rupem, care și-a planificat așa. Își termină studiile și apoi întrerupe prietenia, pentru că pleacă de aici, pentru că dă la master, sau merge cu o bursă în străinătate. Asta nu se poate! Că se va întâmpla din motive obiective, da. Dar din motive deja planificate asta nu e permis și este nedrept. În univers există echilibru și Dumnezeu va face echilibru. Băiatul acela

o să rămână neînsurat, pentru că a făcut nedreptăți.

Mai în amănunt problemele nu le mai putem discuta decât dacă dumneavoastră întrebați, pentru ca eu să-mi dau seama unde bateți.

Întrebări și răspunsuri

Apropo de ceea ce ați spus puțin mai înainte despre cum se împrietenesc doi tineri și criteriile după care se aleg, vă întreb de ce ați pus pe prim plan aspectul fizic și nu cel moral, intelectual sau spiritual?

Biserica Ortodoxă este realistă. Noi avem moștenire de la Sfântul Ioan Gură de Aur 11 reguli canonice ale nunții creștine. Prima regulă ce trebuie împlinită este ca tinerii să se placă. De aici vine concluzia că în alegerea unui prieten în perspectiva căsătoriei – despre această prietenie vorbim acum – primul criteriu este aspectul fizic. Cel cu care vrei să te împrietenești trebuie să-ți placă. Dumnezeu a creat toate fetele frumoase și toți băieții frumoși. Dar unor băieți le plac anumite fete și unor fete anumiți băieți. Dacă nu pornim de la acest criteriu, în primul rând nu vom reuși să întemeiem o prietenie. Sau va trebui să așteptăm ca pofta să vină mâncând. Or nu trebuie așa. Dacă tot suntem în postura să alegem, atunci alegem. Dar se poate, uneori, ca prietenia să se nască și datorită unor afinități care se creează în urma descoperirii calităților morale (mai rar intelectuale).

Nu în același fel se pune problema într-o prietenie care nu dorim să conducă la căsătorie. Doi băieți nu trebuie neapărat să se privească să vadă dacă celălalt are nu știu ce fel de aspect fizic ca să se împrietenească; sau două fete; sau chiar un băiat și o fată se pot împrieteni nu în perspectiva căsătoriei, indiferent de cum arată unul sau celălalt: spre exemplu dacă ar fi să studieze împreună la fizică. Se pot împrieteni în felul acesta.

Dar în perspectiva căsătoriei, dacă nu vom ține cont de acest criteriu, „nu vom ajunge să facem pașii numărați” – cum se pronunța în secolul al IV-lea Sfântul Ioan Gură de Aur. Deci pasul numărul unu este ca cineva să-ți placă, să te atragă într-un fel, pentru că

omul este unicat în istorie. Fiecare dintre noi avem un punct de vedere: mie-mi place o fată, ție-ți place altă fată, altfel de fată. Mie-mi place soția mea, ție-ți place soția ta. De ce? Pentru că... și fiecare aducem argumentele. Deci pornim de aici. Asta nu înseamnă că respectiva fată pe care dorești să o contactezi în vederea prieteniei trebuie să treacă printr-un concurs miss. Nu. Să-ți placă ție. Părerea celorlalți nu contează.

După aceea nu urmează calitățile intelectuale, ci urmează calitățile morale, cu întrebarea dacă tu poți să te ridici pe undeva pe acolo încât să aveți niște puncte comune în practicarea virtuților. Cine are calități morale poate să ajungă și la practicarea virtuților. Cine nu, nu poate.

Pe de altă parte, ca orice om, prietenul sau prietena ta are și defecte. Întrebarea pentru tine este dacă poți suporta aceste defecte. Cum ar fi cazul unei fete care se împrietenește cu un băiat și acela fumează, bea și se poartă nepoliticos. Ea stă și se întreabă: pot eu în viața mea să suport acestea când mă voi căsători cu el? Dacă da, întemeiezi o prietenie, dacă nu – te lași păgubașă. Pentru că nu există om urât (așa cum am spus, ne-a creat Dumnezeu frumoși), dar trebuie să ținem cont de specificul și afinitățile fiecăruia. De aceea este de preferat mai întâi să ne placă. După aceea discutăm despre celelalte. Dacă nu ne place, dacă nu ne îndrăgostim cât să se dărâme stâlpii cerului peste noi, nu trebuie să ne căsătorim. Trebuie să mai așteptăm, să ne mai studiem, pentru că în căsnicie se rezistă așa. Aceste hopuri, aceste probleme care apar în căsătorie: copii, copii bolnavi, boli, lipsuri materiale, financiare, conflicte cu vecinii, toate se pot suporta dacă trăiești lângă o ființă de care îți place la nebunie. Iată o nebunie permisă.

Nu știu cum te-am convins sau nu, oricum te sfătuiesc să nu te îndrăgostești decât de un băiat care îți place la nebunie. Există stadii și stadii. Mă întreb dacă nu ești fetița aceea de clasa a IX-a din anii trecuți (cu vreo 3-4 ani în urmă) care, atâta vorbind noi – nu neapărat despre această temă, dar am atins-o și pe aceasta – la un moment dat, fiind multe bilete cu multe întrebări și, fiind ora târzie, a țâșnit din

scaunul ei și a spus: „Părinte, ce vreți dumneavoastră de la mine? Vreți să mă duc să-l cer eu, să-i spun eu?”. Atunci toată sala a fost veselă și fata a rămas pentru mine un simbol al sincerității.

Ce înseamnă să te îndrăgostești? Înseamnă să trimiți un flux de sentimente către persoana iubită. În cazul unei fete, problema este dacă primește înapoi ceva. Dacă nu primește ceva de aceeași factură – respectivul are și el flux de sentimente, depinde dacă le trimite sau nu – atunci în sufletul unei fete se produce un gol. De aceea este foarte important să iubim (sub aspect erotic vorbesc, adică al iubirii în vederea căsătoriei), doar dacă suntem iubiți. Aspectele erotice în limitele bine definite și acceptate de Biserică transcend în timp într-o stare pe care noi o numim *agape*, adică o iubire caracteristică lui Dumnezeu. Între cei doi prieteni și apoi între cei doi soți, la o vreme apare această stare în care totul este dezinteresat și este o unire perfectă. Până la această unire, noi ne folosim de substanțe și de stări sădite de Dumnezeu în noi și ne îndrăgostim trimițând flux de sentimente.

V-ați referit mai devreme la menirea femeii de a naște prunci. Cum putem să facem dacă ne dorim copii, dar nu-i putem avea?

Este o foarte mare problemă și interesantă problemă. Eu am vorbit și de ceva excepții, adică acele persoane care, dintr-o rânduială dumnezeiască, nu au ajuns să poată să nască copii: fie sunt căsătorite și nu nasc copii, fie s-au călugărit, fie nu s-au căsătorit încă. Însă noi trebuie să acceptăm, este bine să acceptăm ceea ce Dumnezeu vrea să facă cu noi. Avem în Vechiul Testament un exemplu: Rahila, care a născut doi copii și nu mai putea să nască. Dumnezeu știa că nu mai putea să nască. Dar ea s-a rugat insistent să nască, iar dacă nu, să moară. Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea și a născut. Însă, nemaiputând sub aspect psiho-somatic să nască, la naștere a murit. Murind, fiul s-a numit fiul durerii, Veniamin. Deci Dumnezeu i-a împlinit cererea, dar consecința a fost inevitabilă.

Dumnezeu știe ce să facă cu noi. Noi nu suntem datori decât să

acționăm. Vreau să mă căsătoresc? În acest sens mă rog: „Doamne, făcă-se voia Ta în legătură cu ceea ce eu doresc”. Restul, Dumnezeu le rânduiește în folosul nostru. El a promis așa: „Cere și ți se va da. Caută și vei găsi. Bate și vei deschide”. Deci dacă vom căuta, vom găsi. Dacă vom cere, ni se va da. Dar dacă forțăm mâna lui Dumnezeu, dacă nu vom cere după voia Lui – făcă-se, Doamne, voia Ta, Tu care vezi în perspectivă – riscăm ca El să ne asculte rugăciunea, pentru că așa ne-a promis, dar de viitorul nostru riscăm să răspundem numai noi.

Acum să trecem să răspundem în amănunt. Femeia își justifică existența prin naștere de prunci. Prin aceasta ea este superioară bărbatului, precum prin sacerdoțiu, prin preoție, bărbatul este superior femeii. Nașterea de prunci este binecuvântarea lui Dumnezeu și nu poate avea loc decât înăuntrul căsătoriei. Dacă are totuși loc în afara căsătoriei, riscurile, de asemenea, ni le asumăm, întrucât noi la cununie încununăm mirii ca pe niște biruitori ai păcatului. Și atunci, dacă ei n-au biruit păcatul, cum îi mai încununăm? Știți că rânduiala canonică este ca, în cazul în care din greșală, ca o excepție, cei doi au trăit împreună, să nu li se pună cununile pe cap, pentru că nu pot fi răsplățiți pentru o biruință care de fapt n-a existat.

Dacă ne dorim copii, datoria noastră e numai să ne dorim. Asta înseamnă că urmează căsătoria. Dumnezeu știe și cunoaște inima noastră, știe ce ne dorim și cum ne dorim și atunci sigur ne va rânduie ceva. Dacă nu ne va rânduie în urma acestor rugăciuni și a sincerității inimii noastre, atunci înseamnă că Dumnezeu vrea altceva cu noi sau ne ferește de cine știe ce.

O prietenă se desparte de tine după ce i-ai greșit cu ceva anume. Încerci să te apropii din nou, dar totul e un eșec. Până unde să mergă încercarea de restabilire a legăturii?

Punem de fiecare dată rugăciunea înainte, și apoi acțiunea. Dumnezeu sprijină acțiunea omului. Să încercăm să refacem. Nu se poate? Este greu? Renunțăm. De ce? Este ceva care ne arată că nu este de la Dumnezeu sau că trebuie să tragem greșeala săvârșită.

Nu putem insista la nesfârșit. Timpul trece. Viața trece. Am văzut fete rămase, așa, după 2 ani de despărțire de prieten, cu gândul tot la el, că nu știu ce și nu știu cum. Acești doi ani au curs. În acești doi ani ea trebuia să-și refacă sentimentele. Greu, știu asta. Și în acești 2 ani trebuia să cunoască un alt bărbat, pe care să-l fi studiat în timp util, nu în grabă. De aceea băieții fac o mare greșeală dacă încurcă fetele vreo 2-3 ani, după aceea spun „le revedere”, iar ele nu-și pot reface prietenia. Pentru că o fată poate să se dăruiască, în timp ce un băiat nu se poate dărui. E creația lui mai din topor, așa, și nu poate să facă o dăruire totală, ca o fată. De aceea fata trebuie să fie foarte atentă când, cui și cum se dăruiește. Reamintesc cuvintele Sfântului Vasile cel Mare: „Femeie nu cunosc, dar feciorelnic nu sunt” – putem discuta despre o feciorie fizică și una psihică.

Ce șanse credeți dumneavoastră că poate avea prietenia dintre doi tineri în care el este de religie ortodoxă, iar ea face parte din cultul adventist? Se pot gândi ei la căsătorie?

Dacă am fi mai aproape de județul Prahova, aș bănuia că e o întrebare tendențioasă, pentru că satul în care m-am născut și am trăit eu este primul cuib adventist din România, care astăzi are 265 de adventiști, dar care nu se mai înmulțesc așa ca înainte. Pe când aveam eu 18 ani, am cunoscut în sat o fetiță de 14 ani, adventistă, cu părinți adventiști din moși strămoși. Am întreținut o prietenie interesantă cu ea. Eu am studiat la seminar aspectele acestor relații și, ca să pot s-o trec pe ea la Ortodoxie – într-un anumit fel, nu oricum, adică cu convingere – am făcut niște studii foarte aprofundate asupra adventismului. Dar pe când făceam eu studiile acestea aprofundate la București, între timp adventiștii s-au sfătuit și au luat fata și au dus-o departe câțiva ani. Eu însă studiasem bine, și vai de capul lor ce au pățit adventiștii după aceea, pentru că eram acum foarte documentat prin studiile pe care le făcusem asupra dogmelor atacate și asupra istoricului.

După ce m-am căsătorit, a doua zi am dus ceva ce luasem de la cineva și, chiar a doua zi după nuntă, am întâlnit-o. „Ce faci?” „Ce

să fac...” A început să plângă. „Cine e de vină, tu sau ei?” „Ei.” Asta a fost întâmplarea mea.

Deci eu cred că cei doi se pot gândi la căsătorie, numai că, din moment ce se iubesc, ei trebuie să se studieze. Or, în cazul de față, nu se mai studiază numai fizic, moral și intelectual, se mai studiază și altfel. Se mai studiază ce gândesc ei în acest sens. Aleg un arbitru și poartă discuții. Arbitrul acesta va stabili clar și precis cine pe cine trebuie să înghită. Cu siguranță nu se va găsi un adventist care să aducă argumente contra Ortodoxiei. Și atunci ea va trece la ortodocși și se vor căsători. Totul este să n-o ia părinții și s-o ducă departe câțiva ani. Atunci la revedere, lacrimi și atât.

Dacă adventista aceasta vrea să stea de vorbă cu mine, se poate. Dar să știe că are de-a face cu un om care a avut de pățimit de pe urma lor, dar și ei au tras după aceea. Au tras în așa fel încât au dat un ordin interior ca nimeni să nu stea de vorbă cu mine despre punctele de credință. Și în timp ce adventiștii mergeau la porțile oamenilor ortodocși de 10-20 de ori pe lună, sau la CAP, sau unde se duceau, și imediat se luau de ortodox, că ziua de odihnă, carnea de porc și celelalte, cu mine nu discuta nimeni nimic. Iar dacă cumva interveneam într-un cerc, tangențial, așa, o dată la 3 luni, imediat totul se destrăma. De ce? Pentru că întrebam lucruri mici, așa...

Persoana cu care ne vom căsători este aleasă de noi sau de Dumnezeu?

Și de noi, și de Dumnezeu. De noi prin acțiunea noastră și de Dumnezeu prin voința Lui, pentru că El vrea ceea ce noi vrem, dacă noi vrem după El.

În călugărie nu există oare o pornire erotică asemănătoare cu cea în urma căreia se întemeiază familia? De data aceasta unirea ar fi cu Mirele Bisericii, Hristos.

Există o pornire, dar nu o putem numi erotică. Erosul este caracteristic numai cuplului. Acest sens însă este foarte adânc. Putem merge la Sfinții Părinți și asculta amănunte despre această trăire interioară a unirii cu Mirele Hristos. Însă nivelul este cu totul altul,

planul este altul și atunci avem de-a face cu altceva decât erotism.

Momentul în care ne îndrăgostim este întâmplător sau ales de Dumnezeu?

Nimic nu este întâmplător, dar nimic nu este ales de Dumnezeu, pentru că dacă este întâmplător se numește hazard și asta nu corespunde cu concepția noastră, iar dacă este ales de Dumnezeu înseamnă că avem de-a face cu predestinația. Or noi nu acceptăm decât *preștiința* lui Dumnezeu.

Ați afirmat că o femeie necăsătorită nu este împlinită (cu excepții), nu-și are rostul. Sfinții Părinți consideră că fecioria ca stare este superioară căsătoriei. Părintele Stăniloae consideră că dacă cineva ar putea să trăiască necăsătorit să o facă negreșit, indiferent dacă la mănăstire sau nu. Dumneavoastră aveți altă părere?

Eu nu am altă părere, ci spun numai că, sub aspectul dăruirii până la mucenicie, căsătoria este superioară călugăriei. În rest suntem de acord cu ce zice nu numai Părintele Stăniloae, ci și Sfântul Pavel. Părintele Stăniloae comentează un verset al Sfântului Pavel, care zice: „Cel ce poate să stea necăsătorit, ca și mine, să rămână. Iar cel ce nu, decât să ardă, să se căsătorească”. Sub acest aspect este clar. Priviți icoana Înfricoșătoarei Judecăți sau icoana în care se arată stările de-o parte și de alta, și veți vedea ceata cuvioșilor, ceata mucenicilor, ceata apostolilor etc. Veți vedea acolo că ceata mucenicilor este deasupra cetei călugărilor.

Problema este că, în timp ce călugării se silesc să împlinescă voturile monahale, jurământul lor – fecioria, ascultarea necondiționată, sărăcia de bunăvoie – și merg pe o linie pe care s-au angajat, noi, cei căsătoriți, nu reușim acest lucru, adică nu reușim să împlinim ni voturile lor, chemările lor, ci jurământul nostru pe Sfânta Cruce și pe Sfânta Evanghelie, pe care împreună l-am făcut la Cununie înaintea lui Dumnezeu și în prezența oamenilor, garanți având pe nașii noștri. Căsătoria este superioară, dar cei căsătoriți nu împlinesc chemările căsătoriei, în timp ce călugării se silesc să-și respecte aceste făgăduințe.

Monahii nu sunt mucenici de bunăvoie, prin tăierea vocii?

Se pot numi și așa, dar întrucât nu au o ceată identică cu cea a mucenicilor, atunci îi categorisim – tot din îndemnul Sfinților Părinți, că lor li s-a descoperit asta – în ceata cuvioșilor.

Cunoașteți că dacă o femeie – și aici se vede mucenicia în căsătorie – urmează să se ducă la maternitate să nască, chiar dacă este sub canon, se poate împărtăși. Chiar dacă este oprită de la Împărtășanie, se poate împărtăși. De ce? Pentru că există perspectiva morții. O femeie care moare născând este o femeie care se trece în rândul mucenițelor și moștenește Împărăția Cerurilor.

A da naștere unui copil este un lucru minunat, dar în același timp presupune o mare responsabilitate. Având în vedere acest lucru, dacă totuși o femeie se simte iresponsabilă de acest lucru, din motive pur obiective (lipsa unei ambianțe familiale adecvate creșterii unui copil, lipsa banilor etc.) de ce mijloacele de contracepție, oricare ar fi ele, sunt considerate un păcat? Nu credeți, deci, că a da naștere unei ființe lipsite de perspective, sortită poate eșecului și, în final, nenorocirii, constituie un păcat mai mare decât cel al contracepției?

În primul rând trebuie să lămurim ce este contracepția. Contracepția este metoda – oricare ar fi ea – prin care Dumnezeu este oprit să sădească sufletul în corpul nou format, care se numește zigot. Sau, în cazul în care sunt contraceptive ce nu lasă să se întâmple această unire și formarea zigotului, în acest caz este o opoziție clară pe care noi o facem lui Dumnezeu. În cazul acesta noi, bărbații, folosim femeia ca pe un buton. Și, din starea de egalitate cu bărbatul, din starea ei de finețe, la care a ridicat-o Hristos, noi o coborâm la „lucru vorbitor” sau „obiect de plăcere”. Or acest lucru nu ne este permis, iar femeile ar trebui să se simtă jignite dacă ar folosi contraceptive. Aceasta este contracepția, adică lupta contra concepției.

Cine poate să stabilească perspectivele unui om încă nenăscut? Nimeni! Cine poate să stabilească perspectivele unui om deja născut? Poate cineva să stabilească perspectivele unui om deja realizat?

Cineva este prim ministru, poate cineva să facă aprecieri la adresa perspectivelor lui? Nu. Pentru că nu se știe ce face până mâine, nu se știe ce se întâmplă la inima lui, nu se știe ce se întâmplă la genunchiul lui și nu mai are nicio perspectivă. Are perspectiva morții.

Așadar, pentru că nu ne putem permite să discutăm despre perspectivele unui om, atunci nu putem face această afirmație. Patriarhul Iustin a provenit dintr-o familie săracă din județul Argeș și războiul a făcut ca el să fie orfan. Deci la vremea aceea aveam de-a face cu un om fără perspectivă. Cu toate acestea, perspectiva lui a fost de apreciat și de invidiat. Astfel, la capitolul perspective nu putem să ne pronunțăm.

Dacă invocăm lipsurile materiale, financiare, lipsa de ambianță și celelalte, atunci de ce nu suprimăm viața celorlalți copii pe care-i avem, pentru că și așa nu le putem oferi mare lucru? Or, noi nu facem asta. O să zicem: bine, dar aceia deja s-au născut. Da, dar sub aspect științific și sub aspect creștin ortodox, omul este om din secunda concepției, cu codul genetic deja stabilit din secunda concepției, cu tot ceea ce urmează să se dezvolte în el. Este un om încă nedezvoltat, care timp de 9 luni se dezvoltă, precum după aceea timp de 18 ani se tot dezvoltă și se formează.

Cei ce se iubesc mult în această viață vor fi împreună dincolo de moarte?

Vor fi, ca îngerii în ceruri, că acolo nu vor mai fi bărbați și femei – așa ne învață Noul Testament.

Sunt scrieri ale Sfinților Părinți care să arate aceasta?

Sunt, dar nu cred că trebuie neapărat să fie, pentru că așa citim în Noul Testament: vom fi toți ca îngerii din ceruri. Iubirea din această viață se va perpetua în viața de dincolo la alte dimensiuni (dacă ne putem exprima așa).

O femeie înzestrată și fizic, și moral, și intelectual e inevitabil pretențioasă. Îi e rânduită oare singurătatea dacă cere și de la ceilalți cel puțin cât cere de la ea însăși?

O femeie înzestrată astfel este o femeie – să o numim așa –

superioară. O femeie superioară trebuie să fie pretențioasă cu ea însăși, iar de la ceilalți să ceară ce pot da ei. De unde nu este, nici Dumnezeu nu cere. Dar aceste femei sunt mai rare. Femeie înzestrată fizic și moral se găsește. Fizic, moral, intelectual – e discutabil. Dar, pentru confirmarea regulii, există și această excepție.

Ce părere aveți despre apropierea fizică – nu neapărat mergând până la o apropiere totală – dintre doi îndrăgostiți? Este un păcat? Cei doi își doresc ca în momentul căsătoriei fata să fie „albă”.

Dacă am înțelege ce ai vrut să spui prin „albă”, am putea răspunde mai la obiect. Dacă ai vrut să spui: fata să fie fată, atunci aici este o problemă de subconștient și chiar inconștient în capul băiatului. De ce? Pentru că fetei i se cere acest lucru. Paradoxal, băiatului nu i se cere. Este asta o problemă. Întrebarea rămâne: de ce băieții doresc să se căsătorească cu fete-fete? Răspunsul l-am dat mai înainte, dar fără să ne gândim exact aici. Pentru că el nu știe (ar însemna să fie superior să știe), dar are undeva, rămas în subconștient, și este clar și bine ce are – cum că fata care s-a dăruit o dată (prin dăruire nu neapărat vorbim de o unire trupească), prin această unire ea s-a dăruit total. Această dăruire totală a făcut ca ea să se golească. Această golire are loc – nu numai, dar în special – printr-un act sexual. Dar nu numai. Adică, dacă pleci astăzi pe la ora 5 și te întorci răspoi mâine pe la ora 3 de la o onomastică unde ai fost cu prietenul tău, este foarte discutabil cât de fată mare mai ești tu psihic. Fizic – nu comentăm. De aceea băieții doresc să se căsătorească cu fete-fete, ei știu în subconștient. Din păcate ei sunt pretențioși cu alții, nu cu ei înșiși. Dacă ați observat și la duhovnici: duhovnicul aspru cu el însuși nu e aspru cu ceilalți. Un duhovnic aspru cu ceilalți nu prea e aspru cu el însuși; te trezești cu canoane peste canoane... Poate că el a dat bine, după carte, dar nu știi ce să crezi despre această asprime.

Dacă te îndrăgostești de cineva și persoana aceea poate că nu știe sau pur și simplu are pe altcineva, ce să faci?

Dacă are pe altcineva, trebuie s-o lași în pace. Dacă nu are, trebuie să-i spui. Dacă ești fată, trebuie să procedezi într-un fel. Dacă ești băiat, trebuie să procedezi în alt fel. Dacă ești fată, după ce trece Postul Mare, în chip regulat – săptămânal, sau zilnic, sau la două zile, cum poți, cum stabilești tu – îl inviți la cofetărie. Zic după Postul Mare, pentru că acum e mai complicat: în afară de alune americane și câte ceva, nu găsești cu ce să-l tratezi. Asta se repetă. Dacă reușești să faci lucrul acesta de mai multe ori, el, fiind un sensibil, va sesiza starea de fapt.

Dacă ești băiat, este mai simplu: aștepti primăvara pentru ca să se înzecească câmpurile cu flori, aduni multe flori și oferi una singură zilnic. Dacă ești mai grăbit, trebuie să produci ceva, să ai bani și să cumperi zilnic o floare. Până la urmă o să te întrebe de ce îi dai atâtea flori. Tu o să spui: pentru că vreau să simbolizez prin aceste flori fluxul meu de sentimente.

Intuiția femeii nu greșește?

Războaie.

Ce părere aveți despre concepția că o fată trebuie să aibă experiențe idilice cu mai mulți băieți pentru a ajunge în final la căsătorie?

Mulțumesc. Trebuie să se întâmple așa ceva decât dacă este neapărat necesar, în sensul că o prietenie începe și, din motive clare și precise, se sfârșește. Noi nu spunem că o prietenie începută trebuie neapărat dusă la bun sfârșit, dacă nu sunt împlinite niște cerințe. Adică poți să începi o prietenie în perspectiva căsătoriei, dar după câteva luni ajungi la concluzia că e bine să stai locului. Atunci poți să spui: „Trebuie să întrerupem, întrucât se pare că nu prea avem puncte comune”. Dacă ești pus în această situație, atunci trebuie să reieși, și atunci sunt idile peste idile. Dar nu trebuie să ajungem acolo neapărat, pentru că nu urmărim o experiență. Experiența în acest sens este intimă și ceea ce se numește intim nu este comun.

Exagerând chestiunea pusă aici, în Occident s-a ajuns la căsătorii de probă.

Cum să fac dacă se îndrăgostește de mine cineva pe care nu-l doresc ca prieten apropiat, dar nici nu vreau să-l resping total?

La întrebarea asta, dacă s-ar împărți în două, am putea răspunde. Dar pentru că sunt puse cap la cap... Nu se poate întâmpla asta. Ori, ori... Nu trebuie să respingi, pentru că îndrăgosteala asta nu vine așa, oricum. Sunt foarte puțini aceia care se îndrăgostesc așa, din ochi, și gata. Trebuie niște tangențe, niște discuții... Și dacă nu dorești apropierea, poți să le eviți. Dar dacă, totuși, nu vrei să-l respingi total, atunci de ce ți-e frică de aia n-o să scapi.

Ați zis: toate sunt cu puțință celor ce cred. Ce anume să creadă? Să creadă în Iisus Hristos sau să creadă cu tărie că pot să realizeze ceea ce vor?

Și, și. Celor ce cred în Dumnezeu și în împlinirea de către Dumnezeu a ceea ce ei doresc.

Toți avem defecte. Dați-ne un sfat ce să facem cu defectele celuilalt? Să le suportăm sau să încercăm să le transformăm în calități? În general care variantă e de preferat?

Nici, nici. Calitățile celuilalt trebuie puse alături de greșelile noastre, de defectele noastre, în doi desagi, în față. Greșelile celuilalt și calitățile noastre în ceilalți desagi, în spate. În felul acesta nu vom vedea în fața noastră decât calitățile celuilalt și defectele noastre. În spate vom avea calitățile noastre – care e bine să nu le cunoaștem prea mult – și defectele celuilalt. Pentru că noi ne îngrijim mai întâi să scoatem bârna din ochiul nostru și apoi paiul din ochiul aproapelui.

Dacă vrei să faci o transformare în prietenul tău, în aproapele tău, acest lucru presupune o diplomație până la exagerare, pentru că acest lucru trebuie să fie insesizabil. Dacă devine sesizabil, nu se știe cum reacționează celălalt.

Vorbeați mai devreme despre intuiția feminină. Această intuiție ne face să vedem lipsa de perspectivă a celui ce ar trebui să vină pe lume. Nu prea reușiți să convingeți de faptul

că nu putem noi stabili perspectivele viitorului copil.

Dacă ar fi funcționat această intuiție, nu cred că ar mai fi existat copiii ai străzii. Că eu nu reușesc să conving, sunt de acord. Dar reușiți dumneavoastră să convingeți inversul? Care este proba? Ce-i cu copiii străzii? Câți copii ai străzii? Un număr infim. Sunt foarte multe asociații caritative, vreo 12.000. Copii ai străzii sunt 6.000: un copil la două asociații. Dacă n-ar fi fost aceste asociații, ar fi fost un copil la două parohii. Copii ai străzii există pentru că noi nu ne ocupăm de acești copii, pentru că noi tolerăm – în satul nostru, în orașul nostru – familiile care-și neglijează copiii. Există copii care n-au ce mânca, este adevărat. Dar ei n-au ce mânca pentru că ai noștri copii mănâncă prea mult. Și ai noștri copii se hrănesc cu mâncăruri prea fine...

Nu putem să ne dăm cu părerea asupra viitorului. Dacă da, care sunt argumentele? Eu am dat un exemplu practic și mai sunt și altele. Oare noi putem să luăm dreptul de a veni pe lume o ființă omenească? Am amintit odată aici cum un medic a recomandat un avort unei femei, în America. Acest avort nu s-a săvârșit, pentru că în momentul avortului copilul a lovit cu un picioruș în chiuretă. Medicul s-a emoționat și a renunțat. De ce se săvârșea avortul? Pentru că copilul nu avea un picior și cu cel existent îl lovide în chiuretă. Au trecut 36 de ani. Același medic a fost invitat de un prieten într-un oraș, la un spectacol. Și pentru că fusese invitat de ani de zile și nu a putut veni pentru că era foarte ocupat, anul acesta acceptase invitația. A fost un spectacol de harpă. L-a întrebat dacă a observat ceva. A zis că nu. Când s-a ridicat cortina, artista era deja la harpă. Dar în chip normal abia după ridicarea cortinei apare interpretul. Nu s-a întâmplat așa, pentru că artista nu are decât un picior și e penibil să apară șchioapă pe scenă. Era vorba de cea mai mare harpistă a lumii. Medicului i s-au sucit creierii și a mers apoi câteva sute de kilometri, în statul unde el fusese medic de circă – acum era cercetător științific în domeniu – și a căutat în registru la ce se întâmplase în urmă cu 36 de ani. Și a constatat că el renunțase la un avort dintr-un gest considerat atunci banal, al lovirii cu piciorul în chiuretă, și lăsase

perspectiva acestei fetițe să ajungă cea mai mare harpistă al lumii. Ce vreți, să continuăm asemenea exemple? Să spunem că între cele 8 milioane de avorturi în țară la noi s-au omorât cel puțin 8000 de genii și sute de mii de oameni cu tărie spirituală și intelectuală?

Cum vedeți antiteza dintre căsătorirea destul de prematură din punct de vedere spiritual-rațional a tinerilor absolvenți de seminar și afirmația Sfintei Scripturi că bărbatul se socotește desăvârșit la 30 de ani?

Nu există afirmația Sfintei Scripturi că bărbatul se socotește desăvârșit la 30 de ani. Unde scrie? Capitolul, versetul... Într-adevăr, Mântuitorul Hristos a ieșit la propovăduire la 30 de ani, dar nu pentru că atunci era în starea bărbatului desăvârșit, ci pentru că așa era rânduiala la iudei, să poți să ieși să spui ceva, să ai ucenici, să întemeiezi un sistem, doar după vârsta asta. Mântuitorul Hristos s-a supus acestei reguli.

Căsătoria elevilor seminariști la terminarea seminarului nu este așa de prematură precum ziceți, este dimpotrivă cam târzie, dar n-au încotro, pentru că trebuie să termine școala. Sfântul Ioan Gură de Aur recomandă căsătoria băieților la 14-16 ani. Cam devreme, putem zice, pentru zilele noastre, cam prematur. Iar fetele la 12-14 ani. Dacă nu ajungem în zilele noastre să practicăm aceste vârste, totuși este bine să fim atenți să ne căsătorim la timp. Pentru că, dacă mirele și mireasa nu reușesc să intre în sfânta biserică curați prin biruința păcatului (și este foarte greu să birui păcatul stând necăsătorit până la 26, 29, 33 de ani; nu este imposibil, dar este mai complicat), trebuie să fim foarte atenți că aceasta constituie temelia viitoarei căsnicii. Sfântul Ioan Gură de Aur merge cu această – ni se pare nouă – exagerare până acolo încât să ne recomande acest lucru.

Problema cu elevii seminariști nu este problema căsătoriei. Problema canonică este că se diaconesc înainte de 25 de ani și se preoțesc înainte de 30 de ani, împotriva canoanelor Bisericii. Dar în România, din lipsă de preoți, se practică acest lucru.

Care este părerea dumneavoastră despre ierodiaconul

Visarion Iugulescu și grupul visarioniștilor? Este adevărat că ei se împotrivesc căsătoriei?

Răspund la prima întrebare: acesta, părintele Visarion, ierodiacon fiind și călugăr fiind, nu ține de nici o mănăstire. De ce? Cum? Nu știu. Asta este situația.

Se pare că în respectivul grup (din păcate este un grup, iar în Biserică nu este permis să formăm grupuri) sunt pentru căsătoria albă. Căsătoria albă este atunci când mirele și mireasa renunță la unirea trupezască și trăiesc ca fratele cu sora. Acest lucru nu este rău și nu este de comentat, cu condiția să nu știe nimeni. Or, dacă deja te pronunți în acest sens, poziția ta este cunoscută. Și atunci nu are rost afirmația ta și e clar că este altceva decât evlavie.

Problema rămâne una: ce se va întâmpla după mutarea la cele veșnice a părintelui Visarion? Nu se știe, pentru că Biserica nu s-a preocupat de activitatea lui, care a fost o activitate de mare anvergură într-un moment cheie, când comunismul săpa la temelii Bisericii; iar această activitate se continuă prin ucenicii lui și din 1989 încoace, când Biserica Ortodoxă s-a implicat foarte greu în social datorită conjuncturii, datorită sărăciei etc. Avem de-a face cu un om cu extraordinar, de mari merite, dar care nu se încadrează în nimic. De ce? Nu știu și nu mă bag să comentez eu asta.

Ați vorbit spre sfârșit despre băiatul care își planifică sfârșitul prieteniei cu o fată, pleacă și va rămâne neînsurat, pentru că a făcut nedreptăți. V-aș ruga să dezvoltăți ideea acestei răsplătiri a nedreptăților făcute.

Ce se numește nedreptate? Nedreptate se numește, în cazul despre care vorbim, atunci când tu ții o fată încurcată 2-3 ani, ba mai mult, ba mai puțin, și după aceea spui „la revedere” fără să ai un motiv. Atunci fata rămâne încurcată, rămâne undeva suspendată, și cu gândirea, și cu sentimentele, și cu preocupările. Nu vorbesc de momentul în care tu ai motive, clar și precis exprimate, să închei. Dacă ai motive, totul se rezolvă, pentru că și fata înțelege că a făcut ceva care nu trebuia și își asumă vina. Nedreptatea constă în faptul

că ea te-a iubit și că nu poate acum să mai iubească pe altul. De ce? Pentru că pe tine te-a iubit așa cum ei îi este caracteristic: deplin. Atunci avem de-a face cu această stare și nu se poate ca un asemenea băiat să nu plătească. Și de obicei rămâne neînsurat, sau se însoară foarte greu și se însoară de obicei cu o fată care are alte calități decât cele pe care el le căuta, pe care le găsisese la prima lui prietenă. Și atunci își trage păcatele prin propria procedură.

Foarte multe dintre fetele (cuminți) cu care am discutat despre prietenia dintre un băiat și o fată nu știau că sărutul înainte de Cununie este un păcat.

Asta este de discutat.

Cred că ar trebui să se pună în discuție și acest aspect, la Spovedanie.

Și acest aspect se poate spune la Spovedanie, în măsura în care conștientizezi acest lucru ca păcat, explicând de ce este păcat.

Pornind de la canonul 13 al Sfântului Ioan Ajunătorul, potrivit căruia femeia care a fost sărutată înainte de căsătorie primește canonul malahiei, vă rugăm să vorbiți despre limita până la care se poate merge între prietenia dintre un băiat și o fată.

Aici este o problemă spinoasă, pentru că a aborda lucrul acesta nu se poate decât în limita celor discutate de noi înainte, și anume despre ce zice Sfântul Vasile cel Mare: „Femeie nu cunosc, dar feciorelnic nu sunt”. Sfinții Părinți foarte puțin se amestecă în problemele intime. Nu că nu se amestecă pentru că nu-i privesc, însă sunt foarte atenți în acest amestec, pentru că aspectele intime sunt aspecte proprii fiecărui cuplu. Și Sfinții Părinți au fost inspirați de Duhul Sfânt, dar și de experiența pe care au avut-o. Pentru că noi zicem: „Ce știu călugării?”, dar nu-i adevărat. Călugării au o experiență mai mare decât noi, preoții de parohie. De ce? Ei au spovedit mai cu răbdare oamenii, au spovedit mai mulți oameni, ei au ținut mai mult cont de canoane etc. Deci limitele trebuie stabilite la capitolul intimitate și în această balanță a ceea ce este permis și

ceea ce nu este permis. De obicei noi îndepărtăm pe Hristos din intimitățile noastre. Dumnezeu nu-și are loc în intimitățile noastre. Atunci înseamnă că noi nu recunoaștem că Dumnezeu, în momentul concepției, sădește sufletul. Or concepția are loc într-un moment de maximă intimitate.

Este foarte greu să discutăm aceste probleme și este foarte greu datorită terminologiei și concepției noastre despre aceste lucruri. De aceea am zis la început că, sub aspect procedural, Biserica greșește enorm dacă nu se amestecă în tot. Biserica trebuie să fie în toate problemele. Pentru că Biserica n-a fost în toate problemele, comunismul a pus mâna pe noi. Și de ce n-a fost în toate problemele? Pentru că nu i s-a dat voie să fie. La ora actuală, dacă Biserica nu este în tot, pătrunde yoga, pătrunde satanismul, pătrunde rock-ul, pătrunde tot ce este rău.

Dacă un tânăr după terminarea teologiei consideră că lucrul convenit este de a fi preot celib și urmează aceasta, este lucrul cel mai potrivit?

Dacă asta crede și poate, este cel mai potrivit lucru.

Sau ar fi mai bine să fie preot căsătorit?

Dacă nu consideră aceasta, n-ar fi mai bine.

Dacă se poate, faceți o scurtă prezentare cu privire la deosebirea dintre cele două preoții: de celibat sau de căsătorie.

Romano-catolicii au preoți numai necăsătoriți. Ortodocșii au preoți călugări, preoți căsătoriți și preoți celibi. Avantajul în Ortodoxie este că preotul căsătorit poate oferi un exemplu de familie în marea familie numită parohie. Preotul celib are avantajul că se dedică total misiunii preoțești, fără să mai fie reținut de aspecte ale familiei etc. Deci toate cele trei sunt bine primite.

Ce se întâmplă cu o familie în care nu pot apărea copiii din motive medicale?

Trebuie să înfieze copii sau să nască copii spirituali. Oare dacă noi întoarcem pe cineva de la păcat sau de la indiferență nu se numește

că l-am născut? Nașul este acela care l-a născut din nou din apă și din Duh, prin apă și prin Duh, pe cel în cauză. Să nu facem o tragedie din faptul că nu avem copii. Nu avem, dar ne dorim. Ne mai rugăm. Dumnezeu rânduiește pentru noi, pentru mântuirea noastră.

Dacă unul dintre parteneri, feciorelnic fiind, are îndoieli asupra fecioriei celuilalt, dar acesta afirmă că nu și-a pierdut fecioria, ce trebuie să facă? Să se încreadă total și să se căsătorească?

Dacă se iubesc, da. Iubirea presupune încredere totală. Dacă nu există încredere, există suspiciune, înseamnă că s-a afectat deja iubirea.

Tinerii evită de cele mai multe să vorbească la Spovedanie despre problemele discutate aici. Fac acest lucru pentru că uneori nu au încredere în preot și în credința acestuia. Ce trebuie să facă? Să schimbe locul de spovedanie sau să încerce totuși să aibă încredere în acest preot? Să meargă în biserică și doar să se gândească sincer la problemele lor, ca și când ar cere o justiție divină?

În primul rând trebuie să știm că Spovedania se poate face numai la preotul duhovnic. A merge în biserică și a te gândi la ce ai greșit sau chiar a spune tare sau în gând nu se numește Spovedanie.

În al doilea rând, trebuie să știm că funcționează ceea ce în teologie numim *ex opere operandum*: indiferent de vrednicia săvârșitorului, Taina este valabilă. Dovadă un preot – poate există și pe aici vreunul – bețiv; el face sfeștanie, iar apa se sfințește, nu se strică. Cu alte cuvinte, harul lui Dumnezeu lucrează prin el. Pentru păcatele lui, va fi pedepsit, dar asta e altă problemă.

Dacă nu ai încredere în preot, asta este o mare poveste. Însă dacă vrei să faci caz de credința lui, cine poate să-i verifice credința? Nimeni, nici măcar tu. Deci nu trebuie să pleci de la un duhovnic din motivele acestea. Poți să pleci dacă nu te satisface sub aspect de canon, dacă nu stă de vorbă cu tine, dacă nu te ascultă și dacă nu te ajută în nici un fel. Atunci, de la doctorul neiscusit pleci.